

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 2, NO 4, STIP, MACEDONIA, 2017

ГОД. II, БР. 4
ШТИП, 2017

VOL. II, NO 4
STIP, 2017

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. II, Бр. 4
Штип, 2017

Vol. II, No 4
Stip, 2017

PALMK, VOL 2, NO 4, STIP, MACEDONIA, 2017

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калоѓера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сатхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Гурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenoski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercrey, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:
<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field:	UDC 81
UDC code	UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест Twitter https://twitter.com/palimpsest22 SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest-Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

11 ПРЕДГОВОР

Нина Даскаловска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Nina Daskalovska, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

15 Svetlana Jakimovska

ANALYSE COMPARATIVE DE L'ÉTYMOLOGIE DES TERMES
ORTHODOXES MACÉDONIENS ET FRANÇAIS

Svetlana Jakimovska

COMPARATIVE ANALYSIS OF FRENCH AND MACEDONIAN ORTHODOX
TERMS ETYMOLOGY

25 Семина Бекир

ТУРЦИЗМИТЕ ВО ПОЕЗИЈАТА НА РИСТО ЛАЗАРОВ ОД 1972 ДО 1990
ГОДИНА

Semina Bekir

TURCISMS IN THE POETRY OF RISTO LAZAROV FROM 1972 TO 1990

35 Marco Mazzoleni

“ORMAI CADEVA” = ‘STAVA (QUASI) PER CADERE’

Marco Mazzoleni

“ORMAI CADEVA” = ‘HE NEARLY / ALMOST FELL (OVER)’

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

47 Konan Koffi Syntor

UN REGARD SUR LE CONTRAT DE LECTURE DE *EL AMANTE BILINGÜE*
DE JUAN MARSÉ

Konan Koffi Syntor

A LOOK AT THE READING CONTRACT IN *EL AMANTE BILINGÜE* BY
JUAN MARSÉ

57 Марија Леонтиќ

ОРИГИНАЛНАТА И ПРЕПЕАНАТА ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦА КАКО
УМЕТНИЧКИ ДИЈАЛОГ МЕЃУ КУЛТУРИТЕ

Marija Leontik

ORIGINAL AND VERSIFIED POETRY FOR CHILDREN AS AN ARTISTIC
DIALOGUE BETWEEN CULTURES

65 Славчо Ковилоски

КОРЕСПОНДЕНЦИЈАТА (ЕПИСТОЛАРИЈАТА) НА МАКЕДОНСКИТЕ
ЖЕНИ ВО XIX ВЕК

Slavcho Koviloski

CORRESPONDENCE OF MACEDONIAN WOMEN IN THE XIX CENTURY

- 75 Ранко Младеноски, Данче Стефановска**
 МУЛТИПЛИКАЦИЈА НА ЛИКОВИ-ДУБЛЕТИ ВО РОМАНОТ „ТУНЕЛ“
 ОД ПЕТРЕ М. АНДРЕЕВСКИ
Ranko Mladenoski, Danche Stefanovska
 MULTIPLICATION OF CHARACTERS–DUPLETS IN PETRE M.
 ANDREEVSKI’S NOVEL “TUNNEL”
- 85 Ivona Stoyanovska**
 BAHRI DİVANI ÖZELLİKLERİ
Ivona Stoyanovska
 BAHRI AND HIS DIVAN
- 93 Gabriele Ottaviani**
 HORCYNUS ORCA: IL NUTRIMENTO DEL VIAGGIO, LA SEDUZIONE
 DELLA MORTE, L’INVENZIONE DEL LINGUAGGIO PER ESPRIMERE IL
 SENSO PIÙ VERO DELLE COSE
Gabriele Ottaviani
 HORCYNYS ORCA: THE NOURISHMENT OF TRAVEL, THE ALLUREMENT
 OF DEATH, THE INVENTION OF LANGUAGE TO EXPRESS THE MOST
 AUTHENTIC FEELING OF THINGS
- 101 Lorena Lazarić**
 PROFILO CRITICO DI MAIER SU SVEVO
Lorena Lazarić
 MAIER’S CRITICAL PROFILE OF SVEVO
- 111 Ana Stefanovska**
 LO SPAZIO DELLA TRASGRESSIONE IN “L’AGNESE VA A MORIRE”
Ana Stefanovska
 SPACES OF TRANSGRESSION IN “L’AGNESE VA A MORIRE”
- КУЛТУРА / CULTURE**
- 125 Agnieszka Józwiak**
 „SCHLESISCHE VOLKSBLÄTTER“. ZUR GESCHICHTE DER ZEITSCHRIFT
Agnieszka Józwiak
 „SCHLESISCHE VOLKSBÄTTER“. TO THE HISTORY OF THE JOURNAL
- 137 Стојанче Костов**
 ТИПОВИ НА ОРА ВО ИСТОЧНОТО ИГРООРНО ПОДРАЧЈЕ НА
 МАКЕДОНИЈА
Stojanche Kostov
 TYPES OF DANCES IN THE EASTERN DANCING AREA OF MACEDONIA

143 Oliver Herbst
KEIN LEBEN OHNE KLAVIER. DER PIANIST, KOMPONIST UND
KLAVIERPÄDAGOGE PETER FEUCHTWANGER UND DIE STADT SEINER
VORFAHREN
Oliver Herbst
NO LIFE WITHOUT PIANO. THE PIANIST, COMPOSER AND PIANO
PEDAGOGUE PETER FEUCHTWANGER AND THE TOWN OF HIS
ANCESTORS

151 Петар Намичев, Екатерина Намичева
ПРОСТОРНО ОБЛИКУВАЊЕ НА ОДАЈАТА ОД ТРАДИЦИОНАЛНАТА
ГРАДСКА КУЌА ВО ШТИП ОД 19 ВЕК
Petar Namicev, Ekaterina Namiceva
SHAPING OF THE CHAMBER IN THE TRADITIONAL HOUSE OF SH TIP
19TH CENTURY

167 Giovanni Gualdani, Nicoletta Lepri
NEL NOME DI MICHELANGELO: VITE E OPERE DI MICHELANGELO
BUONARROTI E MICHELANGELO MERISI
Giovanni Gualdani, Nicoletta Lepri
IN THE NAME OF MICHELANGELO: LIVES AND WORKS OF
MICHELANGELO BUONAROTTI AND MICHELANGELO MERISI

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

181 Виолета Димова, Лилјана Јовановска
РЕЦЕПЦИЈАТА И ЕСТЕТИКАТА НА КОМУНИКАЦИЈА ВО НАСТАВАТА
ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА
Violeta Dimova, Liljana Jovanovska
RECEPTION AND AESTHETICS OF COMMUNICATION IN TEACHING
MACEDONIAN LANGUAGE AND LITERATURE

189 Marija Kusevska
THE ROLE OF EXPLICIT INSTRUCTION IN INTERLANGUAGE
PRAGMATIC DEVELOPMENT

199 Виолета Јанушева
ИЗБОР И ФОРМУЛАЦИЈА НА ТЕМАТА ВО ПЕТПАРАГРАФСКИОТ ЕСЕЈ
И КВАЛИТЕТОТ НА ПИСМЕНОТО ИЗРАЗУВАЊЕ НА СТУДЕНТИТЕ ВО
РМ
Violeta Janusheva
CHOICE AND FORMULATION OF THE TOPIC IN THE FIVE-PARAGRAPH
ESSAY AND QUALITY OF THE STUDENTS' WRITTEN EXPRESSION IN
RM

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

- 213** **Кристина Е. Крамер**
„ЗБОРУВАТЕ ЛИ МАКЕДОНСКИ?“ ОД АВТОРИТЕ МАРИЈА КУСЕВСКА
И ЛИЛЈАНА МИТКОВСКА
Christina E. Kramer
„ЗБОРУВАТЕ ЛИ МАКЕДОНСКИ? DO YOU SPEAK MACEDONIAN?“ BY
MARIJA KUSEVSKA AND LILJANA MITKOVSKA
- 217** **Марија Гркова**
ПРВИОТ РЕЧНИК НА СИНОНИМИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Grkova
FIRST DICTIONARY OF SYNONYMS IN MACEDONIAN LANGUAGE

ДОДАТОК / APPENDIX

- 223** ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ
ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS
FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Почитувани колешки и колеги,

Големо задоволство ми е да го претставам четвртиот број на меѓународното списание за лингвистички, книжевни и културолошки истражувања „Палимпсест“ кое беше креирано за да обезбеди место за колегите од Универзитетот „Гоце Делчев“, Штип, и други универзитети во Македонија и пошироко да ги публикуваат резултатите од својата научна работа во областа на лингвистиката, книжевноста, методиката и културологијата. Иако ова е само втора година од постоењето на списанието, тоа успеа да го привлече вниманието на многу автори и читатели од целиот свет.

„Палимпсест“ е вистинско меѓународно списание од најмалку три причини. Прво, се прифаќаат трудови на седум јазици: македонски, англиски, италијански, француски, германски, руски и турски. Второ, Уредувачкиот одбор е составен од 30 уредници, сите универзитетски професори, од 17 земји не само од Европа туку и од други делови на светот. Трето, трите претходни броеви на „Палимпсест“ содржат трудови од автори од многу различни земји кои придонесуваат за разноликоста на истражувањата, теоретските перспективи и гледиштата. Овој број го следи истиот тренд, бидејќи содржи 21 труд од автори од Македонија (Светлана Јакимовска, Семина Бекир, Марија Леонтиќ, Славчо Ковилоски, Ранко Младеноски, Данче Стефановска, Ивона Стојановска, Стојанче Костов, Петар Намичев, Екатерина Намичева, Виолета Димова, Лилјана Јовановска, Марија Кусевска, Виолета Јанушева, Марија Гркова), Италија (Марко Мазолени, Габриеле Отовиани, Ана Стефановска, Џовани Гвалдани, Николета Лепри), Хрватска (Лорена Лазариќ), Полска (Агнешка Јужвјак), Германија (Оливер Хербст), Канада (Кристина Е. Крамер) и Брегот на Слоновата Коска (Конан Кофи Синтор). Ова богатство од научни трудови секако придонесува за развивање и проширување на емпириското и теоретското знаење во четирите области – лингвистика, литература, културологија и методика.

Би сакала да ја изразам мојата искрена благодарност за придонесот од авторите на трудовите вклучени во овој број на „Палимпсест“. Четвртиот број, како и претходните три броја, не оставаат сомнеж дека „Палимпсест“ ќе продолжи да им нуди на своите читатели интересни и привлечни трудови и дека ќе привлекува сè повеќе и повеќе истакнати автори кои ќе придонесуваат за квалитетот на ова списание.

Нина Даскаловска, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Dear colleagues,

It is my great pleasure to present the fourth issue of the international journal for linguistic, literary and cultural research *Palimpsest* which was created with the aim of providing a venue for our colleagues from Goce Delcev University and other universities in Macedonia and abroad to publish their work in the area of linguistics, literary science, teaching methodology and culturology. Although the journal is only in the second year of its existence, it has already attracted the attention of many authors and readers from all over the world.

Palimpsest is a truly international journal for at least three reasons. First, it accepts papers in seven languages: Macedonian, English, Italian, French, German, Russian and Turkish. Second, the Editorial Board is composed of 30 editors who are all university professors from 17 countries not only from Europe, but also from other regions of the world. Third, the three previous issues of *Palimpsest* contain papers from authors from many different countries which contribute to the diversity of research studies, theoretical perspectives and viewpoints. The present issue follows the same fashion as it contains 21 papers from authors from Macedonia (Svetlana Jakimovska, Semina Bekir, Marija Leontik, Slavcho Koviloski, Ranko Mladenovski, Danche Stefanovska, Ivona Stoyanovska, Stojanche Kostov, Petar Namicev, Ekaterina Namiceva, Violeta Dimova, Liljana Jovanovska, Marija Kusevska, Violeta Janusheva, Marija Grkova), Italy (Marco Mazzoleni, Gabriele Ottoviani, Ana Stefanovska, Giovanni Gualdani, Nicoletta Lepri), Croatia (Lorena Lazarić), Poland (Agnieszka Józwiak), Germany (Oliver Herbst), Canada (Christina E. Kramer) and the Ivory Coast (Konan Koffi Syntor). This wealth of scientific papers certainly contributes to developing and broadening the empirical and theoretical knowledge in the four areas - linguistics, literature, culturology and teaching methodology.

I would like to express my sincere appreciation of the contributions made by the authors of the papers included in this issue of *Palimpsest*. The fourth issue, like the previous three issues, leaves little doubt that *Palimpsest* will continue to offer its readers interesting and engaging papers and that it will attract more and more prominent authors that will contribute to the quality of the journal.

Nina Daskalovska, editor of Palimpsest

МЕТОДИКА НА
НАСТАВАТА

TEACHING
METHODOLOGY

РЕЦЕПЦИЈАТА И ЕСТЕТИКАТА НА КОМУНИКАЦИЈА ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Виолета Димова

Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
violeta.dimova@ugd.edu.mk

Лилјана Јовановска

Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
lsjovanovska@yahoo.com

Апстракт: Наставата по предметот Македонски јазик и литература е интересна област за проучување и поучување во којашто се испреплетуваат повеќе програмски подрачја – се изучуваат различни содржини од областа ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА, ДРАМСКА, ФИЛМСКА УМЕТНОСТ итн. Во нашето истражување акцентот го ставаме на интерпретацијата на литературните дела и нивното позитивно влијание врз развојот на личноста на ученикот. Со примената на теоријата на рецепцијата на уметничките содржини и методот на литературна и естетска комуникација при наставната интерпретација на литературните дела, ги истражуваме ефектите и можностите за остварување на образовните и воспитните цели во наставата, како и развојот на емоционалната писменост на ученикот.

Клучни зборови: *реципиент, ученик, наставник, естетика на комуникацијата, литературно дело.*

Вовед

Предмет на интерес на овој труд е рецепцијата на уметничките содржини, како и естетиката на комуникацијата што се остварува меѓу трите основни субјекти на наставниот час по литература при интерпретацијата на литературните дела, предвидени со наставната програма: ученик – литературно дело – наставник. Важноста на осознавањето за ефектите и влијанието на литературните дела врз емоционалната писменост на учениците ја согледуваме низ потребата од подобра реализацијата на образовните и воспитните цели, преку примена на најразлични методи, средства и техники. Многу е важно, исто така, да знаеме и да „не забораваме дека наставникот во современото образование е присутен, но повеќе во улога на медијатор или посредник, во смисла на олеснување на комуникацијата меѓу литературното дело и ученикот“. (Димова, 2007, стр. 9). Наставникот треба да направи сè за што подобра рецепција на содржините и да ја доближи наставата по литература до учениците.

„Надвор од институционалното образование секој има право да се произнесе за некој литературен текст или да си го задржи за себе она што го доживеал при читањето. Наставата по литература мора наспроти тоа 'да ги заведе' учениците, па дури и да ги натера да заземат став пред сите во училишната“ (Димова, 2011, стр. 9); да ги натера да размислуваат за уметничките содржини, да ја извлечат содржината и суштината од делото и да научат нешто од него и тоа позитивно да им влијае врз развојот на личноста и погледите на животот и светот околу него и на способноста да ги препознаат и правилно да ги искажат своите чувства.

Меѓутоа, мора повеќе внимание да се обрне на начините како ќе му се доближат литературните дела и другите уметнички содржини на ученикот како нивен реципиент, бидејќи „денешниот ученик како никогаш досега дава отпор кон клишеата и отворено покажува незаинтересираност и ноншалантност кон своето (не)знаење и околу тоа дали ќе се здобие со потребните знаења за неговата иднина. Не помагаат, па дури обратно – делуваат само како парола кампањите во кои се истакнува дека знаењето е сила и дека тоа дава поголема моќ. Тежината на овие зборови не е во тоа што изгледаат како критика на денешниот ученик, напротив! Нè опоменува нас како креатори на тој образовен и воспитен курикулум за последиците што ние, а не нашите деца, треба да ги понесеме од нашата инерција и дека крајно време е да се зафатиме за суштинско решавање на проблемот не само на образованието, туку и (особено) на воспитанието“ (Димова, 2011, стр. 9). Токму затоа, неопходно е постојано да размислуваме, истражуваме и да воведуваме „свежина“ во целиот овој процес на литературно воспитание и образование, а за да се случи тоа, потребно е, исто така, и да ги знаеме и да знаеме да ги применуваме оние методи кои ќе ни помогнат во тоа. Овде ќе се задржиме само на оние методи кои ги нарекуваме современи, но тие, пред сè, може да се наречат активни методи, според елементите на нивната класификација.

1. Методи според рецепциско-спознајните активности на ученикот

Според Драгутин Росандиќ „новите поделби на методите поаѓаат од рецепциско-спознајните активности на учениците, т.е. од логиката на примањето и спознавањето на уметничкото дело“ (Rosandić, 1986: 257-272). Поаѓајќи од тие критериуми, теоретичарите воспоставуваат различни класификациски модели:

1.

а) методи кои ја овозможуваат и ја поттикнуваат емоционалната и имагинативната рецепција на делото;

б) методи кои го овозможуваат и го поттикнуваат толкувањето (анализата) на делото.

2.

а) метод на творечко читање;

б) еуристички метод;

в) истражувачки метод;

г) репродуктивен метод.

3.

- а) метод на творечко примање на текстот;
- б) аналитичко-интерпретативен метод;
- в) синтетизирачки метод.

Сите овие различни класификации покажуваат на различност на критериумите и вкрстување на тие критериуми. „Литературното воспитување и образование претпоставува различни методи и бара нивно ускладување, поврзување и испреплетување во зависност од содржината и задачите (целите)“. (Rosandić, 1986: 261).

2. Методи на литературното воспитување и образование според критериумот на литературна комуникација

„Поаѓајќи од фактот дека методиката на наставата по литература своите епистемолошки основи ги гради врз научните придобивки на науката по литература, дидактиката и психологијата, методите се класифицираат и според критериумот на литературната комуникација“. (Димова, 2007, стр. 59).

„Литературната комуникација ги вклучува *испраќачот* и *примачот* на *пораката*, т.е. *литературно-уметничкиот текст* како *испраќач* и *читателот* како *примач* на *пораката*.

Поаѓајќи од литературната комуникација како исход за типологизација и класификација на методите за литературно воспитување и образование, може да се утврдат три типа методи:

- 1. метод на примање (рецепција) на литературно- уметничките пораки;
- 2. метод на толкување (интерпретација, анализа);
- 3. метод на вреднување, оценување (критички метод, метод на евалуација).

Методите за кои се зборува претставуваат различни нивоа на комуникација со литературно-уметничкиот текст. Методот на примање/рецепција се остварува на првото комуникациско ниво, т.е. на *нивото на почетна рецепција*, на *нивото на првиот впечаток*. Методот на толкување/интерпретација се поврзува со друго ниво на кое читателот/ примачот прашува, т.е. ги открива, идентификува пораките (информациите) кои текстот му ги пренесува (нуди). На тоа ниво започнува *декодирањето на уметничкиот код*. Читателот го активира својот код и ја открива смислата на текстот. Методот на вреднување/ евалуација се поврзува со третото ниво кое го вклучува литературно-историскиот, т.е. вредносниот контекст во кој текстот се осмислува“. (Rosandić, 1986, стр. 262). На ова ниво може да се даде критички осврт на делото и да се извлечат заклучоци и поуки кои може позитивно да влијаат врз перцепцијата на ученикот.

2.1. Теорија на рецепцијата

Теоријата на рецепцијата во наставата по литература си го наоѓа своето место како метод кој му помага на наставникот да реализира некои клучни образовни и воспитни цели. „Секое дело ја упатува публиката на определена форма на рецепција и секое дело евоцира кај читателите/реципиентите определен хоризонт (видокруг) на очекување. Кон хоризонтот

на авторот и делото се придружува и хоризонтот на читателот/ рецепиентот“ . (Димова, 2007, стр. 40).

Делото и читателот стануваат два система кои се поврзани, со тоа што системот на делото е постојан и непроменлив, а оној, врзан за читателот се менува непрекинато и „во заемното дејствување на овие два система се обликува рецепцијата“ . (Димова, 2007, стр. 41). Каква ќе биде рецепцијата на литературното дело е условено од повеќе фактори: *од субјективните интереси на читателот/ рецепиентот* (на пример, може да го сака или да не го сака тој вид на литература што му се нуди со наставната програма); *возраста на која го восприема делото* (едно литературно дело различно се восприема на различна возраст); *средината во која живее; условите во кои го восприема делото* и многу други фактори. Читателот/ ученикот треба да го доживее и да го разбере делото за да може вистински и квалитетно да го вреднува и да даде естетски суд за него.

Наставникот во наставата по македонски јазик и литература, како еден од субјектите на наставниот процес, има задача да придонесе за квалитетна рецепција на литературното дело и на тој начин да ги реализира образовните, воспитните и функционалните цели, што произлегуваат од секое литературно дело и кои се различни и специфични за секое дело одделно. Рецепцијата може да биде условена од креативноста на наставникот, од наставните методи кои ќе ги употреби, од формите за работа.

Постојат различни изразни форми на литературното дело како медиум. Една од тие форми се и адаптациите. „Адаптациите, значи преземањата на нарациите од еден медиум во друг, постоеле уште од кога постојат различните системи на симболи за раскажувачкиот модел. Кога зборуваме за адаптациите, треба да се каже дека, во принцип, е невозможно една медиумска форма да се претвори во друга. Така јазикот на филмот е сосема различен од оној на романот. Текстот на романот се презентира со помалку или повеќе поглавја, додека текстот на филмот се презентира како континуиран тек од слика и тон, која дури по прецизна анализа може да се подели на помали целини, како секвенца и кадар“ . (Димова, 2007, стр. 45).

Кога во наставата по литература се дискутира за некое уметничко дело и се дискутира за адаптацијата на некој роман, не е доволна само содржинската анализа од типот – „тоа го нема во филмот“ или „ова не е така во книгата“ . Потребна е подлабока и поширока анализа која ќе му помогне на ученикот подобра рецепција на двете изразни форми од едно исто дело. „Во секој случај, успехот или неуспехот на некоја адаптација се испитува врз основа на конкретната изразна форма на медиумот. Истото важи и за јазикот на театарот или радиодрамата“ . (Димова, 2007, стр. 46).

Теоријата на рецепцијата, во комбинација со теоријата на естетска комуникација, како и со другите научни методи во рамките на интерпретативно- аналитичкиот методички систем е еден од најзначајните методи за остварување на индивидуализираната настава, како и за реализирање на основната цел на современиот воспитно-образовен систем – ученикот да биде субјект на наставниот процес“ . (Димова, 2007, стр. 41).

2.2. Метод на литературна комуникација

Во современата настава методот на литературна комуникација има примарна улога и зазема централно место во процесот на литературното воспитание и образование.

Литературната комуникација е систем на заемно дејствување на литературно-уметничкиот текст и неговиот читател/ примач:

T ←————→ Ч/П

T = литературно-уметнички текст

Ч/П = читател/ примач.

Литературната комуникација вклучува три темелни елементи: *текст* (извор на информациите) *читање/ слушање* (активност со која информациите се пренесуваат) *читател/ примач* на информациите.

Повеќе дисциплини го проучуваат *текстот* и тој е различно дефиниран од различни научници, но нас нè интересира „литературно-уметничкиот текст кој претставува соопштение (систем на информации, извор на информациите). Се одликува со содржинска, смисловна и структурна завршеност. Во уметничкиот текст проговорува авторовата творечка личност“. (Rosandić, 1986, стр. 264).

Интересот за *читателот/ примачот* на литературно-уметничките пораки постои одамна и постојат повеќе негови типологии. Тие се воспоставуваат според различни критериуми: според количината (да се чита малку или многу), целта, видот на текстот, влијанието и начинот на читање (Волгаст). Типологијата на Хирл се базира на видовите читање, додека пак Бамберг својата типологија ја воспоставува според критериумите на интерес и начинот на примање на текстот. Хаселхоф пак izdelува три типа читатели врз темелот на три фактори: задоволување на потребата за спознавање на светот, задоволување на потребата за контакт со луѓето и задоволување на потребата за емоционални контакти со другите луѓе.

„Уметничкото дело, кое има свои автономни законитости, не се открива во јазичниот код, туку во неговото естетско битие, во духовната сфера, кога комуникацијата со литературниот текст ќе се доживее во свеста на реципиентот како естетско сознание“. (Димова, 2007, стр. 61). Училишната настава треба да ги поттикнува и учениците и наставникот да го споделат тоа естетско сознание за делото, да го споделат субјективното доживување, да се оствари литературната комуникација и да се поврзе со секојдневните искуства и доживувања, „да се влегува во дискусија со другите и да се разменуваат субјективните ставови поврзани со некој текст. Ова особено се однесува на дискусиите во наставата по литература. Значи, интерактивната комуникација не е само методска потреба, туку задача на наставата по литература, што потекнува од антрополошката смисла на литературата како медиум за изразување“. (Димова, 2007, стр. 62).

Методот на литературна комуникација ја поттикнува рецепцијата на делото, како чин на комуникација на литературата како уметност не само на

зборот, и ги респектира литературно-историските, социјалните, психолошките и културните влијанија воопшто при создавањето на литературната уметност.

2.3. Естетика на комуникацијата

На методот на литературна комуникација го надоврзуваме методот на естетиката на комуникацијата, како една релативно нова теоретска „полижанровска“ дисциплина која се обидува да воспостави интердисциплинарен пристап во третманот на предметот на естетското искуство.

Многу е важно не само да биде остварена естетска комуникација меѓу делото и читателот туку во наставата по македонски јазик и литература комуникацијата да продолжи понатаму и во неа да се вклучат покрај наставникот и учениците и други претставници од средината (писатели, поети, литературни критичари и сл.) и секој слободно да го сподели субјективниот став за доживувањето на делото и естетиката во него.

Со проучувањето на сето ова се занимава дисциплината естетика на комуникацијата, зашто „ако го прифатиме значењето на зборот естетика како осет, сензација, сетилно забележување, тогаш естетиката може да биде одличен инструмент – алатка за оценка на уметничкиот свет на делото, но и да изврши влијание врз градењето на естетскиот вкус и способност за *чувствено спознавање* на светот на детето“ (Димова, 2012, стр. 17).

Заклучок

Наставата по македонски јазик и литература има голема задача пред себе во остварувањето на поставените образовни, воспитни и функционални цели преку реализацијата на програмските содржини од областите ЈАЗИК, ЛИТЕРАТУРА, ДРАМСКА, ФИЛМСКА УМЕТНОСТ. Од погоре изнесеното, во врска со литературното образование и воспитание, можеме да заклучиме дека: „суштинска цел на литературното образование и воспитание е да се разбуди интересот на учениците за корисна и продлабочена рецепција на литературата, што ќе ги задоволи нивните индивидуални потреби (индивидуализација); да ги оспособи да се повикуваат на медиумски дијалог со другите, (социјализација); како и способност преку литературата да се учествува во процесот на општествено саморазбирање (енкултурација)“ (Димова, 2007, стр. 76).

Наставата по македонски јазик е специфично поле за истражување, анализирање и проучување и никогаш нема да престане да биде интересна, затоа што со своите наставни подрачја нуди бескрајни можности за поврзување, развој, поттикнување на креативноста на ученикот и создавање и јакнење на неговите јазично-естетски компетенции воопшто, како и негово оспособување за јазично-литературна рецепција и естетска комуникација со литературата како медиум. Му овозможува на ученикот естетско вреднување на наученото и поврзување со реалниот живот и можност за поквалитетно и поубаво восприемање на животот и средината воопшто.

Користена литература

1. Димова, В. (2007). *Литературното дело и реципиентот*, Скопје: Македонска реч.
 2. Димова В. (2012). *Естетиката на комуникацијата и литературата за деца*, Скопје: Македонска реч.
 3. Димова, В., Денкова, Ј. (2011). *Комуникацијата ученик – литературно дело – наставник, основа на современите пристапи во наставата по литература*. Штип: Годишен зборник, Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“.
 4. Дикро, О., Тодоров, Ц. (1994). *Енциклопедиски речник на науките за јазикот I и 2*. Скопје: Детска радост.
- *
5. Jaus, H.R. (1978). *Estetika recepcije* (prevod: Vesna Injac). Beograd: Nolit.
 6. Rosandić, D. (1986). *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.

Violeta Dimova

Goce Delchev University, Republic of Macedonia

Liljana Jovanovska

Goce Delchev University, Republic of Macedonia

Reception and Aesthetics of Communication in Teaching Macedonian Language and Literature

Abstract: Teaching Macedonian language and literature is an interesting field for study and didactics where various program fields merge – it teaches various topics from the fields of LANGUAGE, LITERATURE, DRAMA, FILM etc. The accent of our research is on interpreting literature and its positive impact on developing students' personality. By applying the theory of reception of artistic contents and the method of literary and aesthetic communication in teaching interpretation of literature works, we made a research of the effects and possibilities of achieving educational and upbringing aims of tuition as well as developing emotional literacy of students.

Keywords: *recipient, student, teacher, aesthetics of communication, literature work.*

ГОД. II
БР. 4

ПАЛІМПСЕСТ

PALIMPSEST

VOL. II
NO 4

